

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลตำบลแม่สะเรียง

ด้าน แพทย์แผนไทย / สมุนไพร / หมอพื้นบ้าน

1. นางสาวนารีรัตน์ ไชยการมณ

นางสาวนารีรัตน์ ไชยการมณ เป็นผู้สืบทอดในการใช้ยา ประุงยาจากสมุนไพรต่อจากบิดา คือ พ่อหนานปาน ไชยการมณ ซึ่งหายได้รับเลือกเป็น “คนขยันของชาติ” ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้รับแต่งตั้งให้เป็นแพทย์ประจำตำบลแม่สะเรียง เมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2510 ทำหน้าที่จนเกษียณอายุ เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องการช้ยาสมุนไพรและประุงยาสมุนไพร เป็นยาป้องกันและบำบัดโรคต่างๆ โดยนำเอาส่วนต่างๆ ของพืชและสัตว์บางชนิดมาประุงแต่งผสมผสานกัน ยาสมุนไพรที่ประุงมีประมาณ 20 ชนิด เช่น ยาบำรุงหัวใจ ยาบำรุงโลหิต ยาแก้ไข้ ยาธาตุ ยาถ่าย ยาขับเม็ดเลือด ยาแก้พิษ ฯลฯ และได้ค้นคว้าจากตำรับยาสมุนไพรภาษาพม่า การประุงยาใช้วิธีการประุงแบบธรรมชาติ ทั้งการตัด ตำ และบด ผสมตัวยาสมุนไพรได้มา โดยการจ้างวานคนรู้จักและเข้าใจสมุนไพรหาเก็บจากแหล่งที่มี

ชีวิตในวัยทำงานของพ่อหนานปาน ไชยการมณ ได้ประกอบอาชีพมาแล้วหลายอาชีพ เช่น หมอดู ทำกล้องยาสูบ ทำโรงสี จนกระทั่งตั้งร้านขายยาสมุนไพร และประุงยาสมุนไพร ตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

ปัจจุบัน นางสาวนารีรัตน์ ไชยการมณ ได้ผู้สืบทอดในการขายยาสมุนไพรและประุงยาสมุนไพรแทนบิดา ณ บ้านเลขที่ 222 ถนนวิศึกษา หมู่ที่ 2 ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พ่อหนานปาน ไชยการมณ เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 และท่านได้เสียชีวิตไปแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2539

ด้านอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น

1. พระครูอนุโชติ สุวรรณวิศาล เจ้าอาวาสวัดสุพรรณรังษี หรือวัดจองคำ

ท่านเป็นผู้อนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ดังนี้

1. ประเพณีแห่เทียนแหง (เทียนพันเล่ม) ซึ่งจัดขึ้นทุกปีในชุมชนวัดจองคำโดยเริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันแรม 15 ค่ำเดือน 11 ประเพณีตานเทียนแหง แต่เดิมเรียกว่า “ประเพณีหลู่เทียนเห็ง” ซึ่งเป็นภาษาไทยใหญ่ คำว่า “หลู่” แปลว่า ถวายหรือให้ทาน “เตน” หมายถึง เทียน ส่วนคำว่า “เห็ง” หมายถึง พันเล่ม เนื่องจากชาวไทยใหญ่ในอำเภอแม่สะเรียงได้ลดน้อยลง จึงทำให้ภาษาคำเมืองปะปนด้วย เช่น หลู่ กลายเป็นตาน เตน กลายเป็น เทียน ข้อความที่ว่า หลู่เตนเห็ง กับตานเทียนแหง จึงมีความหมายเดียวกัน คือ การถวายเทียนพันเล่ม เป็นความเชื่อถือว่าชาวพุทธได้ถวายเทียนพันเล่มบูชาพระรัตนตรัย เพื่อเป็นพุทธบูชาจะทำให้การดำรงชีวิตมีแต่ความรุ่งโรจน์ สว่างไสว ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

2. อนุรักษ์การสร้างจองพารา ซึ่งมีแห่งเดียวในอำเภอแม่สะเรียง ที่ทำกันในช่วงวันออกพรรษา ลักษณะของจองพารา มียอด จะใช้กี่ยอดก็ได้ ทำเป็นชั้นๆ แต่ละชั้นจะมีลวดลายสวยงามมาก ตรงกลางจะมีที่ประดิษฐานพระพุทธรูป มีการติดไฟ มีตุ้งจ่อง ตุ้ง ประทิมโคมไฟ ราชวัตรมีต้นกล้วย ต้นอ้อย มีดอกไม้ เพื่อนำไปสักการบูชาพระพุทธรูปและพระประจำวันเกิดเพื่อเป็นสิริมงคลแด่ผู้มีจิตศรัทธา

3. ประเพณีสืบชะตาหลวง ก็เป็นประเพณีหนึ่ง ที่ทำทุกปีในชุมชนวัดจองคำจะทำในช่วงเดือนเมษายน เชื่อกันว่าถ้าใครได้เข้าร่วมพิธีนี้จะมีชีวิตยืนยาวไปอีกปี หรือหลายๆ ปี เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข

ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้ พระครูอนุโชติ สุวรรณวิศาล เจ้าอาวาสวัดสุพรรณรังษี ได้เล็งเห็นความสำคัญจึงได้สืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์ไว้ให้รุ่นลูกหลาน และไว้เป็นมรดกของชุมชนและพระพุทธศาสนาต่อไป

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

งานศิลปหัตถกรรมการวาดเขียนและฉลุลายพม่าผสมไทยใหญ่ การวาดและฉลุลาย (ต้องดอก) เป็นงานหัตถศิลป์ที่มีความสวยงามอีกอย่างหนึ่งของอำเภอแม่สะเรียง โดยเฉพาะชุมชน วัดจองคำได้มีช่างที่ชำนาญในด้านนี้อยู่ 3 ท่าน คือ พระบรรจง ปรกโม , ลุงหนานน้อย วัฒนวงษ์ และลุงทอง โปธิ์สุวรรณ โดยเฉพาะพระบรรจงนี้ เป็นผู้มีความรู้ในการวาดลวดลาย และฉลุลาย สามารถวาดลวดลายดอกต่างๆ ได้สวยงาม ดังจะเห็นได้จากลายฉลุที่จองพาราที่ใช้ในงานเทศกาลวันออกพรรษา และตุงกระดาษที่ใช้ติดราชวัตร นั่นก็เป็นผลงานของท่าน

1. พระบรรจง

ได้เริ่มเรียนวาดลาย ตั้งแต่อายุ 18 ปี ด้วยตนเอง เพราะมีความชอบและสนใจในศิลปะพม่า จึงได้หัดวาดลายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และได้รับการแนะนำจากลุงหนานน้อย เพิ่มเติม และพัฒนาฝีมือมาเรื่อยๆ จนมีความชำนาญ เมื่อมีงานในชุมชน อย่างเช่น งานเทศกาลออกพรรษา งานแห่เทียนแหง ท่านก็จะช่วยวาดลวดลายหรือตัดตุงกระดาษ ท่านก็จะช่วยทำให้งานเหล่านี้จนสำเร็จ ท่านบอกว่าปัจจุบันนี้หากคนที่มีความรู้ทางด้านนี้ไม่ค่อยจะมี เพราะไม่มีใครที่สนใจที่เรียนรู้ นับวันก็จะสูญหายไปและท่านยังมีความรู้ความสามารถทางด้านการตีกลองปู่เจ้า กลองมอชิง กลองปู่จา และกลองดิงโนง ซึ่งเหล่านี้ก็หากคนที่ตีเก่งๆ ไม่ค่อยจะมีเช่นเดียวกัน เพราะไม่มีใครสนใจ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของคนแม่สะเรียง เราต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ให้อยู่คู่แม่สะเรียงต่อไป

พระบรรจง ปรกโม (นามเดิม นายบรรจง อินตา) เกิดเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2519 ปัจจุบันเป็นรองเจ้าอาวาสวัดสุพรรณรังษี (วัดจองคำ) อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความสามารถในการวาดลวดลายดอกและฉลุลายดอก

2. นายน้อย วัฒนวงษ์ เป็นผู้มีมีความชำนาญในด้านฉลุลาย

นายน้อย วัฒนวงษ์ อยู่บ้านเลขที่ ๑๑ ถนนแหล่งพาณิชย์ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน งานศิลป์ที่ชำนาญ คือ งานฉลุลายแบบศิลปะพม่าโดยฉลุเป็นลายไม้ และลายสังกะสี ใช้ประดับตกแต่งโบสถ์ วิหาร และอาคารบ้านเรือน โดยเฉพาะประดับชายคาโบสถ์แบบสถาปัตยกรรมพม่าและไต ที่เรียกกันทั่วไป ว่า “ปานชอย”และ “ปานถ่อง”

ผลงานที่โดดเด่นเป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็น คือ ลายฉลุประดับโบสถ์วัดศรีบุญเรืองและวัดสุพรรณรังษี ในตัวอำเภอแม่สะเรียง ผลงานมีลักษณะตัวลายที่เป็นลายพรรณพฤกษาถ้าเป็นลายฉลุไม้ ก็จะดูเรียบร้อย และเกี่ยวกระหวัดกันอย่างมั่นคง นายน้อยได้ศึกษาและทำงานนี้มาตั้งแต่อายุ 17 ปี ในขณะที่บวชเป็นสามเณรวัดสุพรรณรังษี พระคุณเจ้า พระทุนหยื่นเป็นเจ้าอาวาสในสมัยนั้นเป็นครูซึ่งท่านได้เคี่ยวเข็ญให้ทำงานนี้อย่างจริงจัง เริ่มจากงานสร้างลวดลายตกแต่งคร้วตาน

ปัจจุบันนี้ท่านก็ยังทำงานนี้อยู่ และท่านมีความคิดเห็นว่า ควรมีการสืบทอดงานดังกล่าวนี้ต่อไปรวมทั้งพัฒนาให้แพร่หลาย ถือเป็นสมบัติของท้องถิ่นเรา แต่เด็กในรุ่นลูกรุ่นหลานไม่ค่อยมีความตั้งใจที่จะทำงานในด้านนี้ และอีกอย่าง คือ ขาดความอดทนและความพยายาม

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 2536

3. นายทอง โพธิ์สุวรรณ เป็นช่างตีเหล็ก

นายทองได้เกิดเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2578 ท่านมีความสามารถพิเศษทางด้านตีเหล็ก เช่น ตีโซ่ มีด ฯลฯ โดยได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้มาจากบิดา มารดา ซึ่งเป็นชาวพม่าและท่านก็สามารถตีมีดโบว์ แบบตะวันตกได้สวยงาม จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด ตลอดจนนักท่องเที่ยวต่างชาติ นายทองได้นำมีดโบว์ จำนวน 1 ชุด นำทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเมื่อคราวเสด็จเยี่ยมราษฎรชาวไทยภูเขา ที่บ้านป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วย

ปัจจุบันได้ถ่ายทอดวิชาตีเหล็กให้กับบุตรชายและลูกจ้างที่อาศัยอยู่ด้วย เพื่อเป็นการสืบทอดศิลปะในการตีเหล็กต่อไป

ข้อมูลจาก หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาแม่ฮ่องสอน

๖ ด้านภาษาและวรรณกรรม

1. นายพิเชษฐ์ เดชาวัฒนากุล

ที่อยู่ 430 หมู่ที่ 2 ถนนวัยศึกษา ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัด
แม่ฮ่องสอน

ข้อมูลภูมิปัญญา

การทำวรรณกรรมท้องถิ่น ด้าน ภาษาและวรรณกรรม มีความรู้ความสามารถด้านภาษา
พื้นเมืองล้านนา ประวัติ และตำนานนิทานเรื่องเล่าในท้องถิ่น ตลอดจนวันสำคัญต่างๆ ของ
ท้องถิ่น

ขั้นตอนการถ่ายทอดภูมิปัญญา

1. เล่าเรื่อง
2. บรรยาย
3. เอกสารประกอบ
4. แบ่งกลุ่ม เสวนา รายงาน
4. สรุปเรื่อง

ประโยชน์/คุณค่าของภูมิปัญญาและผลงาน

เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนในการศึกษา และอนุรักษ์สืบทอดประเพณีความเชื่อของท้องถิ่นมิ
ให้สูญหาย มีคติ คำสอนที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้านอาหารท้องถิ่น

1. นางเจ๋ง ชูเกียรติ

ที่อยู่ 25/1 หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ข้อมูลภูมิปัญญา

การทำอาหารแกงฮังเล ภูมิปัญญาด้านอาหารและโภชนาการ มีความรู้ความสามารถด้านประกอบอาหารพื้นบ้าน

ขั้นตอนการถ่ายทอดภูมิปัญญา

1. การบรรยาย สาดิต
2. การลงมือปฏิบัติจริง

ประโยชน์/คุณค่าของภูมิปัญญาและผลงาน

1. เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรบุคคล คือภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. เป็นการเรียนรู้โดยปฏิบัติจริง นำไปเผยแพร่ได้

ด้านพิธีกรรม

1. นายสวิง ตานะเศรษฐ์

ที่อยู่ 54 หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ข้อมูลภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรม

ขั้นตอนการถ่ายทอดภูมิปัญญา

1. การบรรยาย สาดิต

2. การลงมือปฏิบัติจริง

ประโยชน์/คุณค่าของภูมิปัญญาและผลงาน

1. เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านพิธีกรรมต่างๆ ของชาวอำเภอแม่สะเรียง